

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ФЕРМЕРСТВА

Анотація. Стаття присвячена досягненню рівня економічної безпеки через особливості надання державної фінансової допомоги державою аграрного сектору України, зокрема ФГ. Державна підтримка АПК її напрямам, джерелам, обсягам (по окремих напрямам), розглянуто інституції через які провадиться державна підтримка, яка є складовою аграрної політики: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України і Державна фіскальна служба. Особливо зупинились на показниках надання спеціальної бюджетної дотації за утримання корів усіх напрямів продуктивності по областях країни за 2021 р. фермерськими господарствами та ін.

Ключові слова: державна підтримка, напрями та джерела державної підтримки, продовольча та економічна безпека.

Summary. The article is devoted to the achievement of the level of economic security due to the peculiarities of the provision of state financial assistance by the state to the agricultural sector of Ukraine, in particular FG. State support to the agro-industrial complex in its areas, sources, volumes (in some areas), considered institutions through which state support is provided, which is part of agricultural policy: the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Agrarian Policy and Food and the State Fiscal Service. They focused on the indicators of providing a special budget subsidy for keeping cows of all areas of productivity in the regions of the country in 2021 by farms and others.

Key words: state support, directions and sources of state support, food and economic security.

DOI : 10.33783/1977-4167-2021-50-2-75-79

Постановка проблеми. Гарантувати продовольчу безпеку країни та задовольняти свої потреби в продуктах харчування, переробну галузь в сировині можливо лише при розвинутій агропродовольчій сфері. На сьогодні, в умовах економічної нестабільності та цінової невизначеності підприємства агропромислового комплексу функціонують в складних умовах. З метою підтримки сільського господарства державою проводяться заходи із фінансування діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору. Саме цим питанням, напрямку фінансування та алгоритму отримання допомоги присвячена наша стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням економічної безпеки, державної підтримки сільського господарства приділили увагу такі науковці, як А. Головчук, Д. Семенда, В. Збарський, В. Горьовий, М. Малік, А. Череп, І. Кириленко, А. Діброва, П. Саблук, О. Могильний, Н. Руденко та ін. Як стверджують К. Пилипенко, І. Бабій, Н. Волкова: «...Сучасний етап функціонування економіки вимагає нового підходу до управління підприємством, причому розробка такої бізнес-

стратегії, яка дозволила б суб'єктам зберегти свої конкурентні переваги на тривалий термін. Важливо забезпечити стабільне та високоефективне функціонування підприємства в сучасних умовах, разом із формуванням високого потенціалу його розвитку та зростання у майбутньому, необхідно досягти високого рівня забезпечення економічної безпеки», з цим складно не погодитись [4].

Світовий досвід переконує, що основою створення раціонального та стійкого, економічного збалансованого сільськогосподарського виробництва є цілеспрямована державна підтримка. Важливе значення мають не лише обсяги державної підтримки, а й механізми її надання. Механізм державної підтримки аграрного сектору регулюється Законом України «Про державний бюджет України» [5] та «Про державну підтримку сільського господарства України» [6], а порядок витрачання бюджетних коштів щорічно визначається окремими постановами Кабінету Міністрів України [7].

Мета статті — розробка інструментів регулювання питання державної підтримки були задіяні ланки управління.

© К. А. Пилипенко, 2021

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Пилипенко К. А. Економічна безпека держави крізь призму фінансової підтримки фермерств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 2 (50). С. 75–79. doi : 10.33783/1977-4167-2021-50-2-75-79.

References (APA):

Pylipenko, K. A. (2021). *Ekonomiczna bezpeka derzhavy krizy pryizmu finansovoi pidtrymky fermerstva* [Economic security of the state through the prism of financial support of farming]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menezhmentu i biznesu*, 2 (50), 75–79 (in Ukr.). doi : 10.33783/1977-4167-2021-50-2-75-79.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна підтримка агропромислового комплексу, її напрями у 2021 році представлені на рис. 1.

Фінансування, як ми бачимо з рис. 1, відбувається за 5 класичними програмами та 6 новими. Загальна сума, виділена на це з бюджету коштів

Програми державної підтримки АПК України у 2021 році			
Класичні програми підтримки Уряду	Сума,	Новітні програми підтримки Уряду	Сума
1. Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва. 2. Фінансова підтримка заходів у агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів. 3. Фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства. 4. Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств. 5. Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції.	4 млрд грн.	– державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції; – відшкодування втрат від повного пошкодження посівів сільськогосподарських культур внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; – державна підтримка сільгоспвиробників, які використовують меліоровані землі; – державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції; – державна підтримка виробників картоплі; – державна підтримка сільгоспвиробників шляхом виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь (гречка).	500 млн грн.

Рис. 1. Напрями Державної підтримки АПК у 2021 році [3] (систематизовано автором)

сягає — 4,5 млрд грн (4 млрд грн — на класичні програми і 500 млн грн на нові).

Загалом, існує декілька джерел державної підтримки сільськогосподарських виробників, а саме:

1) пряма бюджетна підтримка у вигляді субсидій та дотацій;

2) податкові пільги;

3) державне втручання в ціноутворення (наприклад, через обмеження експорту або імпорту).

Фінансова підтримка, як зазначав І. В. Ткачук: «...повинна орієнтуватися на стимулювання аграрного виробництва і надаватися, в першу чергу, товаровиробникам, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів» [8].

Створення цілісної системи державного регулювання ділових відносин є складним і тривалим процесом. Велику роль тут грає регуляторна політика держави. У ринковій економіці, на перший план виходить запровадження фінансового регулювання, кредитування регулюється відповідним вектором державної регуляторної політики, а основним використанням бюджетних коштів можуть бути не лише прямі інвестиції, а також страхування та гарантії позик. Перспективами подальших досліджень механізмів фінансово-кредитної безпеки підприємницької діяльності є підтримка малого та середнього бізнесу [9]. Як бачимо, огляд державної підтримки показав, що було прописано здешевлення кредитів для сільськогосподарських виробників.

Надзвичайно важливими заходами, як вважають деякі науковці, для підтримки сільськогосподарських виробників є створення та продовження Державною фіскальною службою спеціального податкового режиму та програми, які реалізує Міністерство аграрної політики та продовольства

України, хоча з кожним роком податкове навантаження на аграріїв збільшується.

Станом на 1 липня 2021 року в Україні зареєстровано 48438 фермерських господарств, це більше половин із зареєстрованих сільськогосподарських виробників, кількість яких налічує майже 75 тис. од.

Останнім часом як в Україні так і за її межами б'ють на сполох із-зі скорочення поголів'я ВРХ, тому нами було досліджено розподіл бюджетних коштів між фермерськими господарствами за утримання корів, наведено нами у табл. 1.

З огляду на дані таблиці 1, лише 446 фермерських господарств або 0,009% від загальної кількості фермерських господарств, отримують спеціальну бюджетну дотацію за утримання корів усіх напрямів продуктивності, в розмірі 53095000,00 грн.

Також ми хочемо представити у вигляді табл. 2 напрями діючих напрямів державної підтримки в аграрному секторі України, а саме для фермерських господарств, станом на жовтень 2021 р., що представлено у табл. 2:

У 2021 році Урядом вперше запущені програми щодо відшкодування загублених посівів внаслідок надзвичайної ситуації (як реакція Уряду на посуху у південних регіонах у 2020 році) у розмірі до 4700 грн/га та з обмеженням у 50 га/особу (із розрахунку покриття постійний витрат), субсидії для виробників, що вирощують гречку (до 5 тис грн, але не більше ніж на 300 га). Наразі, на розгляді для затвердження в Кабміні знаходяться ще дві програми з підтримки страхування в аграрному секторі та державній підтримці програм зрощення [2].

Для регулювання питання державної підтримки були задіяні ланки управління, такі як:

Таблиця 1

Розподіл бюджетних коштів, передбачених Мінагрополітики у державному бюджеті за програмою КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» на 2021 рік за напрямом «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств» для надання спеціальної бюджетної дотації за утримання корів усіх напрямів продуктивності між структурними підрозділами облдержадміністрацій, що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку, в розрізі областей [1]

Структурний підрозділ облдержадміністрації, що забезпечує виконання функцій з питань агропромислового розвитку обласної державної адміністрації, фермерське господарство	код за ЄДРПОУ	Кількість фермерських господарств що отримали фінансову підтримку за утримання корів	Обсяг компенсацій, грн
Департамент міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації	40391900	12	1560000
Управління агропромислового розвитку Волинської обласної державної адміністрації	'00730282	44	5690000
Департамент економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації	2741404	2	380000
Департамент агропромислового розвитку та земельних відносин Донецької обласної державної адміністрації	34007873	3	455000
Департамент агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної адміністрації	2741433	35	4 540 000
Департамент агропромислового розвитку Закарпатської обласної державної адміністрації	33614655	24	2 980 000
Департамент агропромислового розвитку Запорізької обласної державної адміністрації	731270	3	235000
Департамент агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації	33645091	35	3700000
Управління агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації	731583	6	1155000
Департамент агропромислового розвитку Кіровоградської обласної державної адміністрації	33708439	5	1245000
Департамент агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації	38557602	77	9 575000
Департамент агропромислового розвитку Миколаївської обласної державної адміністрації	36384583	20	2945000
Департамент аграрної політики, продовольства та земельних відносин Одеської обласної державної адміністрації	41159618	12	1050000
Департамент агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації	732619	13	1 865000
Департамент агропромислового розвитку Рівненської обласної державної адміністрації	732884	42	4920000
Департамент агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації	734373	7	980000
Департамент агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації	33866581	17	1760000
Департамент агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації	733346	5	950000
Департамент розвитку сільського господарства та зрощення Херсонської обласної державної адміністрації	33824007	5	495000
Департамент розвитку агропромислового комплексу та земельних відносин Хмельницької обласної державної адміністрації	33709631	26	3195000
Управління агропромислового розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації	38536252	31	2535000
Департамент агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації	733702	22	3600000
Разом	x	446	53095000

Таблиця 2

Пряма державна підтримка с/г виробників (млн грн) за 2020–2021 рр. [2]

Програма	2020 р.	2021р.
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	134,76	200,00
часткова компенсація витрат ФГ, пов'язаних з наданими с/г дорадчими послугами (крім новостворених)	0,30	5,00

Програма	2020 р.	2021р.
підтримка новостворених ФГ для отримання с/г дорадчих послуг	-	10,00
субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) — новоствореним ФГ	33,70	60,00
дотація за утримання корів усіх напрямів продуктивності	35,14	100,00
підтримка сг обслуговуючих кооперативів	0,52	-
Підтримка через доплати на користь застрахованих осіб — членів/голови СФГ ЄСВ	-	25,00

Верховна Рада України — з питань нормативно-правового регулювання державної підтримки сільськогосподарських виробників;

Кабінет міністрів України — регулювання роботи аграрного фонду з питань регулювання цін, державної підтримки, державної позики та ін.;

Міністерство аграрної політики та продовольства України — розробило Програми підтримки для сільськогосподарських виробників, а саме: підтримка галузі садівництва та виноградарства; кредитна субсидія на закупівлю техніки вітчизняного виробництва; підтримка галузі тваринництва; підтримка фермерського господарства;

Державна фіскальна служба — система оподаткування (відповідно до ПКУ).

Варто звернути увагу, що важливим інструментом управління реалізації є організаційних та економічних особливостей розвитку фермерських господарств все ж таки є система менеджменту, яка базується на облікових даних. Концепція системного управління дозволяє використовувати системний підхід для управління діяльністю підприємствами аграрного сектору в умовах надання та отримання державної підтримки [10].

Висновки. Отже зробимо висновки, що Уряд, через низку інституцій, а останні роки приділив та приділяє багато уваги, на різних рівнях влади, формам та напрямам державної підтримки сільськогосподарських виробників, зокрема ми розглянули частково допомогу фермерським господарствам, з'явилися програми «прямо в руки» виробнику, і що важливо, можливість отримати стала більш реальною, чітко прописаний алгоритм тому підтвердження, хоча ще багато питань треба вирішити, щоб ми всі «були з хлібом на столі». В підтвердження цього, був підтриманий в першому читанні законопроект №4046 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання діяльності фермерських господарств», 19 лютого 2021 р. на засіданні Верховної Ради України.

Література

1. Перелік одержувачів бюджетної дотації за утримання корів у 2021 році від 21 жовтня 2021 року. URL : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/pidtrimka-fermerstva/perelik-oderzhuvachiv-byudzhetnoyi-dotaciyi-zautrimannya-koriv-u-2021-roci>.

2. Огляд державної підтримки в АПК України. URL : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka> (дата звернення 28.10.2021 р.)

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання діяльності фермерських господарств: Закон України від 19.02.2021 р. № 4046. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-pidtrimala-u-pershomu-chitanni-zakonoproekt-shchodo-stimulyuvannya-fermerskih-gospodarstv> (дата звернення 28.10.2021).

4. Pylypenko, K., Babiy, I. V., Volkova, N. V., Feofanov, L.K., Kashchena, N.B. Structuring economic security of the organization. *Journal of Security and Sustainability*, 2019, 9(1), 27–38. URL : <https://journals.lka.lt/journal/jssi/article/981/info>.

5. Про державний бюджет України на 2021 рік : Закон України від 15.12.2020 р. за № 1082-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (дата звернення 28.10.2021).

6. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України за № 1877-IV від 24 черв. 2004 р. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення 28.10.2021).

7. Пилипенко К. А. Механізми дотримання продовольчої безпеки в здійсненні діяльності аграрних підприємств. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 80–87. URL : <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4087&i=16>.

8. Ткачук І. В. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL : <http://magazine.faaf.org.ua/derzhavna-finansova-pidtrimka-silskogospodarskih-pidpriemstv.html>.

9. Kononenko, Z. A., Kuzmenko, O. K., Pylypenko, K. A. Mechanism of financial and credit support of entrepreneurial activities. Competitiveness and sustainable development : economic international conference (2 ; 2020 ; Chişinău). The 2nd Economic International Conference «Competitiveness and sustainable development», November 20th, 2020 : Book of abstracts / scientific committee: Larisa Bugaian [et al.] ; organizing committee: Rafael Ciloci [et al.]. Chişinău : Tehnica-UTM, 2020. 34 p.

10. Antoshkina L., Ihnatenko M., Postol A., Hurbyk Y., Pylypenko K. Improving the System Management of Farms and Agricultural Enterprises on the Basis of Controlling, *Accounting and Information Frameworks International Journal of Management*, 2020, 11(7), 556–565. URL :

<http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=7>.

References

1. *Perelik oderzhuvachiv biudzhetnoi dotatsii za utrymannia koriv u 2021 rotsi vid 21 zhovtnia 2021 roku.* (2021). Available at : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/pidtrimka-fermerstva/perelik-oderzhuvachiv-byudzhetnoyi-dotaciyi-zautrimannya-koriv-u-2021-roci> [in Ukrainian] (Accessed date 10.12.2021).
2. *Ohliad derzhavnoi pidtrymky v APK Ukrainy.* Available at : <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka> [in Ukrainian] (Accessed date 28.10.2021).
3. *Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo stymuliuvannia diialnosti fermerskykh gospodarstv».* Available at : <https://www.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-pidtrimala-u-pershomu-chitanni-zakonoproekt-shchodostimulyuvannya-fermerskih-gospodarstv> (Accessed date 28.10.2021). [in Ukrainian].
4. Pylypenko, K., Babiy, I., Volkova, N., Feofanov, L., Kashchena, N. (2019). *Structuring economic security of the organization. Journal of Security and Sustainability*, 9(1), 27–38. Available at : <https://journals.lka.lt/journal/jssi/article/981/info/>. (Accessed date 28.10.2021) [in Ukrainian].
5. *Zakon Ukrainy «Pro derzhavnyi biudzhет Ukrainy na 2021 rik».* Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>. (Accessed date 28.10.2021) [In Ukrainian].
6. *Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtrymku silskoho gospodarstva Ukrainy.* Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (Accessed date 28.10.2021) [In Ukrainian].
7. Pylypenko, K. (2018). *Mekhanizmy dotrymannia prodovolchoi bezpeky v zdiisnenni diialnosti ahrarnykh pidpriemstv* [Mechanisms of food security in the implementation of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, 6, 80–87. Available at : <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4087&i=16>. (Accessed date 28.10.2021) [in Ukrainian].
8. Tkachuk, I. *Derzhavna finansova pidtrymka silskohospodarskykh pidpriemstv* [State financial support of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy APK*. Available at : <http://magazine.faaf.org.ua/derzhavna-finansova-pidtrimka-silskogospodarskih-pidpriemstv.html>. (Accessed date 28.10.2021 r.). [In Ukrainian].
9. Kononenko, Z., Kuzmenko, O., Pylypenko, K. (2020). Mechanism of financial and credit support of entrepreneurial activities. *Sompetitiveness and sustainable development. The 2nd Economic International Conference*. Chişinău, 34.
11. Antoshkina, L., Ihnatenko, M., Postol, A., Hurbyk, Y., Pylypenko, K. (2020). Improving the System Management of Farms and Agricultural Enterprises on the Basis of Controlling. *Accounting and Information Frameworks International Journal of Management*, 11(7), 556–565. Available at : <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=7>.